

**L'ÉCOLOGISME
COM A ALTERNATIVA POLÍTICA**

**CARLOS GABETTA
JORGE RIECHMANN
LOUIS LEMKOV**

**DEBAT-COL·LOQUI TINGUT
EL DIA 2 DE JUNY DE 1993**

Aquest és un acte convocat ensems per l'Associació Catalana de Sociologia, pel Col·legi de Doctors i Llicenciats en Ciències Polítiques i Sociologia i per la publicació *Cuatrosemanas y Le Monde Diplomatique*.

El tema és debatre l'ecologisme com a moviment social, d'una banda, en tant que respon a un espai que els partits polítics oficials no cobreixen, o saber quines perspectives polítiques pot oferir l'ecologisme en una societat democràtica; cada dia i d'una manera creixent des de finals dels anys setanta a diversos països d'Europa hi ha una representació parlamentària d'ecologistes.

Es tracta de parlar-ne amb Louis Lemkov, professor de la Universitat Autònoma de Barcelona i dedicat per afició, per estudi i per elaboració del tema; amb Carlos Gabetta, director de *Cuatrosemanas y Le Monde Diplomatique*, i Jorge Riechmann, doctor acabat d'estrenar amb una tesi doctoral sobre els verds alemanys i professor del Departament de Sociologia i Metodologia de les Ciències Socials de la Universitat de Barcelona.

Intervenció de Carlos Gabetta

Voldria aclarir que la meua especialitat no és l'ecologia, tot i que és la meua preocupació. Me n'he hagut d'ocupar personalment i professionalment a mesura que el tema anava adquirint rellevància entre la gent i, sobretot, entre els lectors de *Cuatrosemanas* i en d'altres periòdics en els quals he treballat. El que jo digui no és la paraula d'un especialista, perquè no sóc coneixedor del tema amb profunditat, tot i que tinc la pretensió de conèixer els detalls en tant que m'ocupo d'assumptes polítics i que he incorporat el tema ecològic en el centre de les meves preocupacions personals, professionals i polítiques.

És en aquest sentit que penso que en la denúncia ecologista s'ha obert un camí important; no a tothom, ni tampoc en general, perquè l'ecologia o l'ecologisme no és popular, no es troba al centre de les preocupacions de les grans masses populars a cap país; però, en canvi, ha aconseguit avançar molt en la conscienciació dels intel·lectuals, de certs polítics —encara que no de tots, lamentablement—, i dels mitjans de comunicació, la importància dels quals radica en la capacitat reproductora, tot i que no n'ignorem la capacitat distorsionadora i deformadora.

Obro un petit parèntesi per dir que la manera com els mitjans de comunicació tracten i difonen determinats problemes és un apartat que convé analit-

zar particularment i no solament pel que fa al tema ecològic. Més d'una vegada tots nosaltres hem reflexionat sobre problemes particularment greus i seriosos, que, tot i començar essent una preocupació dels mitjans de comunicació, acaben essent trivialitzats i frivolitats per aquests mitjans de comunicació, quan aparentment havien pres la responsabilitat de difondre'ls entre la consciència de la gent.

Torno al tema del ressò de l'ecologisme en la consciència de la gent per dir que aquest ha arrelat, almenys, en els països desenvolupats, entre els intel·lectuals, certs sectors polítics, els mitjans de comunicació —amb la reserva que he fet— i, de manera més suau, en alguns altres sectors. Hem de parlar d'un arrelament fort en una part considerable del que podríem dir la superestructura de la societat en els països desenvolupats. La consciència ecològica existeix: es parla de l'ecologia àdhuc entre persones que encara no en tenen una consciència plena. La gent, en general, quan parlem d'aquests problemes, sap almenys de què es parla, tot i que l'assumpte no estigui al centre de les seves preocupacions.

Al Tercer Món la situació és bastant diferent, perquè allà els problemes solen ésser molt més greus. Hi ha una immediatesa d'altres problemes en els països subdesenvolupats que fa molt difícil el problema de la consciència ecològica i també el de la seva difusió; una cosa és conèixer els problemes ecològics, saber que existeixen i que se'n parli, i una altra és incorporar-los com a objecte de preocupació, fins al punt de suscitar l'ansia i la vocació de mobilitzar-nos per a trobar solucions.

Amb totes aquestes reserves, crec que la minúcia ecologista ha avançat d'una manera important i ho continua fent. I dit això, cal formular-se la pregunta de la convocatòria d'avui: l'ecologisme és ja una alternativa política? I en podríem formular encara una de prèvia: ha d'ésser, l'ecologisme, una alternativa política?

En això no tinc personalment una opinió clara. Penso que haig de respondre que sí, que hauria d'ésser una alternativa política, no com a tal ecologisme, sinó incorporar-se clarament a les alternatives polítiques existents amb una especificitat pròpia; és a dir, l'ecologia a escala del planeta, com el problema dels drets humans a escala de les societats i dels individus. És un problema de tal entitat i tal consistència que porta inevitablement, quan pensem en solucions de fons, a posar en qüestió els sistemes vigents.

Fins ara, de moment, no faig encara una diferenciació entre esquerra i dreta perquè ja sabem que als països que fins fa molt poc s'anomenaven «socialistes» els problemes ecològics han estat gravíssims; àdhuc més greus que els que posen en evidència els països amb un sistema de producció capitalista. Vull dir, amb això, que no és tan simple dir que l'ecologia es troba a l'esquerra. Si hi és, és per qüestions ètiques, morals i perquè el pensament de l'esquerra suposa una preocupació solidària en relació amb totes les persones i suposa també un desinterès en tant que l'esquerra porta la persona a reclamar menys per a si mateixa o, dit d'una altra manera, genera una disposició a compartir o sacrificar més de si mateixa o de les seves pròpies coses. És precisament sota aquesta perspectiva que l'ecologia és cert que es situa més cap a l'esquerra.

I torno a l'interrogant que ens planteja la reunió d'avui: és ja, l'ecologisme, una alternativa política? I l'interrogant previ: ha d'ésser una alternativa política, l'ecologisme? Podrà, l'ecologisme, anar més enllà de la denúncia?

El cert és que existeix una alternativa ecològica, perquè hi ha una cosa que és molt clara: si l'ésser humà està deteriorant l'ambient, d'un cantó esgotant determinats recursos naturals i per l'altre cantó deteriorant el conjunt de l'ambient (l'aigua, la terra, l'atmosfera), es deu a alguna cosa, perquè això no és una conseqüència de la suma d'una sèrie d'individualitats; perquè l'individu, com a entitat humana, no podria mai alterar l'ambient, per una senzilla raó: perquè som biodegradables. L'alterem fent que, el que fins ara hem entès per *progrés*, transformi la naturalesa i operem sobre ella en una escala coneguda només des de fa cinquanta anys.

Quan ens posem a reflexionar en termes de causes dels problemes ecològics, lamentablement acabem en el sistema de producció. I potser tampoc no acabem aquí, sinó que anem molt més enllà, en un sistema de cercles concèntrics sobre el nostre estil de vida, sobre la nostra manera de pensar, la nostra manera de conviure, sobre què entenem per *progrés*, i, en darrer terme, ens portaria a plantejar tota una sèrie de qüestions filosòfiques sobre el que fins ara hem considerat un progrés en el desenvolupament de la civilització de la humanitat.

És en aquest sentit que l'ecologia, de la mateixa manera que els drets humans, com deia abans, planteja a l'escala del planeta en què vivim una qüestió capital que té un pes específic i una entitat tal que fa que inevitablement acabem qüestionant-nos el nostre mateix sistema de vida, les formes d'organització social o de producció econòmica.

És en aquest sentit que l'ecologisme no esgota els problemes polítics; el que penso és que l'ecologisme ja s'ha constituït en part central de la qüestió política. No de la qüestió política entesa com l'entenen els senyors que estem escoltant aquests dies d'eleccions, per descomptat, sinó de la política en el sentit més profund i original: les relacions que els individus estableixen entre ells, els acords que estableixen per conviure i les formes que adopten segons aquells acords per al desenvolupament d'un sistema de vida que fins ara s'ha entès per progrés o confort.

És en aquest sentit que l'ecologia s'introdueix, de la mateixa manera que els drets humans a escala individual, en el cor de la política, que obliga a reflexionar profundament entorn d'una sèrie de valors que fins ara es donaven per absolutament establerts: la idea del progrés sostingut o indefinit, l'anar avançant en l'obtenció i en el consum de béns, la idea que la producció i el consum indiscriminats podrien, tard o d'hora, arribar a tots els éssers humans, etc. I afecta, o no tardarà a afectar, algunes qüestions de tipus moral, ètic i àdhuc religiós.

I arribo a preguntar-me si no haurem de plantejar-nos, no ja només per qüestions ètiques o religioses, la manera de frenar i limitar el creixement demogràfic. No tinc opinió sobre el tema, encara que és una qüestió que es veu venir només amb una mica de simple lògica.

Aleshores, l'ecologia s'ha instal·lat, o va camí d'instal·lar-se o ha d'instal·lar-se en el centre o en el cor dels problemes polítics o de la reflexió política? Crec que, en aquest sentit, aquesta qüestió s'acaba amb un problema bastant crucial: definir quina alternativa es proposa.

Haig de dir que les meves lectures sobre el tema no van més enllà de les publicacions especialitzades. Però, com molts d'entre nosaltres, m'he adonat que els perills que ens assetgen, a nosaltres i al planeta, des de la perspectiva

de l'ecologia són suficientment importants perquè aquestes preocupacions estiguin al centre de les nostres vides. I és en aquest sentit que, si avancem en la reflexió, evidentment caiem en el que he dit abans, o sigui, el qüestionament del sistema. I és aquí on l'ecologisme es polititza inevitablement; no en el sentit partidari, sinó que es polititza perquè ha de plantejar alternatives.

Faig una pregunta: considerant la producció d'escala de què la humanitat, atenent les seves necessitats actuals, no pot prescindir, existeix una forma ecològica de produir a escala de tot el planeta? Hi ha una alternativa ecològica en els models de producció existents? És possible conscienciar dels problemes ecològics les dues tercers parts de la humanitat que actualment viu en el subdesenvolupament, en la fam, en la pobresa i en la marginació creixent? (Precisament, quan parlem així, hem de veure si es tracta d'una situació que va camí de recuperar-se o va camí d'agreujar-se. Tothom sap que la marginació, no solament entre el Nord i el Sud, sinó a l'interior de les societats desenvolupades de manera cada vegada més creixent, no solament no es recupera, sinó que porta a la via de l'agreujament.)

Aleshores, formulem la pregunta d'una altra manera: és possible una solució ecològica en societats desiguals? Com podem dir a les dues tercers parts de la humanitat que al Tercer Món viuen en la pobresa i el desempar que es preocupin dels problemes ecològics, si la seva màxima preocupació és el menjar de cada dia? Com podem difondre en aquestes societats el mateix problema si la marginació és cada vegada més greu? (Quan parlo d'aquestes societats, em refereixo a Europa, els Estats Units d'Amèrica i les societats desenvolupades.)

Són preguntes que a hores d'ara el moviment ecologista, en el moment actual del seu desenvolupament, ha de començar a formular-se.

He evocat anteriorment el tema dels drets humans perquè és un altre moviment de denúncia i de combat important que va aconseguir avenços considerables, fins al punt que molts d'ells estan emmarcats jurídicament i es troben en els textos de les constitucions nacionals i dels organismes internacionals; però tots sabem que la seva aplicació és, d'una banda, nul·la en molts sectors socials i en molts llocs del planeta i, a més, hi ha el fet que sol ésser episòdica i depèn del fet que les coses vagin bé, mitjanament o malament; en una paraula, depenen de necessitats i d'interessos polítics.

S'ha aconseguit molt pel que fa als drets humans en els darrers decennis a escala internacional; però es va quedar molt aquí, en la mesura que el sistema econòmic i polític en què estem no ha avançat prou perquè permeti que la seva aplicació sigui sistemàtica, igual per a tothom i a tot arreu. Em pregunto si amb l'ecologisme no haurem arribat a aquest límit: «Això està molt bé, entenem allò del forat de la capa d'ozó i el deteriorament dels mars i un llarg etcètera; però no es pot...». Encara que no es digui, els fets podrien començar a demostrar que la denúncia ecològica podria quedar-se aquí.

Acaba de passar una cosa molt interessant a França, vinculada amb el tema de la politització o no de l'ecologisme. Abans de les darreres eleccions franceses, les expectatives de vot dels ecologistes que s'havien unit amb molt bon criteri eren altíssimes; fins al punt que algunes enquestes els havien situat a una altura similar a la del partit del Govern, els socialistes, i superiors a les del Partit Comunista, superiors al Front Nacional, etc. I, més enllà de les enquestes, les expectatives eren molt i molt importants.

Coneguts els resultats, la decepció fou immensa, tot i que va haver-hi un progrés real. També és cert que el sistema electoral francès no permet una representació parlamentària que reflecteixi el nombre de vots; precisament, els ecologistes, pel nombre de vots que van assolir, haurien de tenir alguna representació que actualment no tenen.

Més enllà d'això, fa un parell de dies, justament llegint *Le Monde*, vaig veure un article que parlava d'una reunió que van tenir els ecologistes francesos el 22 de maig del 1993, en la qual treien unes conclusions. La principal era que el resultat de les eleccions els havia demostrat que el seu afany de no polititzar-se ni a la dreta ni a l'esquerra, de no situar-se al costat de cap partit i, sobretot, més enllà dels partits (cosa que tindria la seva lògica si hom veu com van els partits), fou el que va confondre enormement l'electorat.

Potser és convenient que els llegeixi diversos paràgrafs d'alguns documents que es van fer amb motiu d'aquesta reunió d'anàlisi dels ecologistes francesos. Ho tradueixo directament del francès.

La legibilitat de la nostra estratègia ha desorientat més d'un. És impossible saber amb qui estem d'acord i amb qui estem en desacord. En aquest context, la consigna «ni esquerra, ni dreta» no significa gran cosa i és un argument insuficient per a no donar-nos cap credibilitat política.

Tot i la redacció en present, el text fa referència a la campanya electoral que havien fet els ecologistes francesos.

Els verds no tenen la vocació d'ésser un moviment de captació de vots, dels vots dels decepcionats de la política, ja que altres moviments com el Front Nacional de la dreta francesa hi estan més capacitats; més aviat hem de treballar sobre la dinàmica de fons, el llarg termini, i treballar sobre els conceptes humanitaris i planetaris dels ecologistes.

Més endavant, en un document que els ecologistes francesos han titulat *A l'esquerra* i que és també el resultat de les reflexions que han fet, diuen:

Durant la campanya que va precedir les eleccions legislatives, l'acord ecologista que es va negar a situar-se clarament sobre el tauler polític ha desenvolupat el desànim del seu electorat i, intentant de fugir del vot de càstig que havia de caure sobre l'esquerra, els ecologistes han deixat escapar els decepcionats del socialisme, que han acabat refugiant-se en l'absència.

La síntesi és que ells van arribar a la conclusió que aquest apoliticisme portat fins a l'extrem els havia perjudicat electoralment.

De tot el que acabo de dir, arribo a dues conclusions. La primera és d'ordre filosòfic: la denúncia ecològica condueix directament a una anàlisi del sistema de producció, i aquesta anàlisi porta indefectiblement a la seva crítica i al seu qüestionament de fons. Com que el sistema de producció en el qual estem immersos té un nom, el capitalisme, ens portarà tard o d'hora al qüestionament del sistema capitalista.

La segona sobre la qual tinc més dubtes és: com haurien de situar-se els ecologistes en la política concreta i quotidiana? Aquí no tinc respostes; però se m'ocorre que la posició ecologista podria contribuir moltíssim a airejar, a fer tornar a ressuscitar i a netejar l'aire de la política quotidiana, d'aquella que es fa cada dia per part dels partits, i en això incloc també els partits d'esquerra. Vull dir amb això que l'ecologia ha de —i pot fer-ho— desenvolupar un estil que d'alguna manera influeixi i determini, no solament l'estructura interna, sinó el funcionament quotidià dels partits polítics; pot resultar una aportació importantíssima.

Crec que deixò plantejats més interrogants que els que teníem; però repeixo que no és la meua especialitat, l'ecologia, i, a més, em sembla que estem en els començaments de tot això, i tots nosaltres tenim més preguntes que respostes sobre totes aquestes qüestions.

Intervenció de Jorge Riechmann

Malgrat la convocatòria imminent de les nostres eleccions generals, en el debat-col·loqui d'aquesta tarda hem de situar-nos en un pla menys immediat: entenc que en la interrogació darrera per la qual se'ns convoca (l'ecologisme com a alternativa política) el que més interessa no és preguntar-se si els verds espanyols tenen possibilitats de representació. L'interrogant d'ara fa referència al futur de l'ecologia política a les democràcies representatives occidentals. Això no treu que, si ens interessa al·ludir a aquest pla més immediat, també ho puguem fer.

Començaré referint-me a algunes de les tesis i interrogacions que Carlos Gabetta ens acaba de fer, per a després avançar una mica per un altre cantó.

Pot parlar-se d'un triomf de l'alternativa ecologista? En el moment que comença a plantejar-se el sorgiment com qüestions polítiques dels temes ecològics els anys setanta, i en alguns països occidentals una mica abans, aquesta visibilitat dels problemes ecològics com a qüestions polítiques constava de dos moments, potser simplificant una mica massa les coses.

En primer lloc, el que afirmaven els ecologistes d'aleshores era que la situació era molt greu i, en segon lloc, deien tot seguit que s'havien de prendre mesures radicals, que hi havia coses que havien de canviar dràsticament.

Si hom examina els dos moments d'aquest qüestionament ecologista, respecte al primer s'han donat alguns passos, i hi ha sectors socials més amplis que estan d'acord que la situació és molt greu; en canvi, estem molt lluny que aquesta consciència de la gravetat real de la situació arribi a modificar decisivament aquest discurs públic dels mitjans de comunicació i dels polítics. No s'està a l'altura, ni de bon tros, de la real gravetat de la situació entorn dels reptes que la realitat planteja en aquest terreny. S'admet a contracor que hi ha riscos, per a després minimitzar-los i administrar opi al poble a cullarades, a galledes.

I no diguem com està la situació del segon moment del qüestionament; donada la gravetat de la situació, tan extrema que el que realment exigeix és un *canvi de civilització* (transformacions profundes en l'estructura econòmica, en els sistemes de producció, en la utilització dels recursos naturals, en els hàbits de consum, en les pautes valoratives, en les relacions socials en general), ni tan sols s'han començat a donar els més tímids passos en la direcció correcta. S'avança al pas de la tortuga.

Per tant, hem de considerar que el triomf de la denúncia ecologista encara és relatiu. No es pot identificar aquesta presència de temes i motius ecològics en programes televisius i en la propaganda comercial amb una ecologització real de la societat.

Pel que fa al tema ecològic en el context Nord-Sud, és a dir, l'ecologia en un món dividit en el qual sembla que hi ha dues espècies diferents d'éssers humans habitant els països del nord i els països del sud, parlar sense més d'una contradicció entre ecologia i desenvolupament és potser massa simplista. Jo diria que aquest model de desenvolupament (capitalista, productivista, bel·licista, patriarcal) és biocida, és ecològicament insostenible; però no totes les possibles configuracions de la societat industrial ho són.

Em sembla que a aquestes altures les coses es veuen també una mica diferents de com es veien fa vint anys si hom en fa la comparació. Entre les dues úniques conferències internacionals sobre ecologia i desenvolupament patrocinades per l'ONU que han tingut lloc fins ara (Estocolm, 1972 - Rio de Janeiro, 1992), es veuen bastant bé les diferències que hi ha en aquest terreny.

Mentre que a Estocolm l'enfrontament Nord-Sud era clar, tant entre els governs com entre les associacions i els sectors populars, fins al punt que Indira Gandhi deia, amb raó, que «la fam és el primer problema ecològic dels països subdesenvolupats» (encara que no tenia raó a fer servir això com un argument en contra de la protecció del medi ambient) i la discussió va polaritzar a tothom en tant que els ecologistes estaven enfrontats amb l'esquerra del moment, vint anys després, a Rio de Janeiro, les coses es veien força diferents perquè es va fer evident una sintonia i una comunitat entre les organitzacions no governamentals del nord i del sud que vint anys abans era impensable per raons que, d'altra banda, són fàcils de comprendre.

Hi ha hagut un canvi de percepció que ens ha acabat aproximant a una de les dimensions reals del problema: és un fet que avui (també fa dos anys; però aleshores es veia menys o no aflorava a la superfície), de la mateixa manera que fa vint anys encara que es veiés menys o no aflorés a la superfície, es té consciència clara que els problemes i les catàstrofes ecològiques més greus afecten, sobretot, els països del sud, no els països del nord. L'ecologia és un problema superior per als països del sud i per a les masses desheretades i famolenques, que no pas per als països del nord.

Crec que la catàstrofe de Bophal, aquesta multinacional química occidental que s'instal·la en un país del sud, l'Índia, els anys vuitanta, té un valor paradigmàtic.

La civilització occidental i dintre d'ella encara amb més força la versió del capitalisme en la forma dels darrers decennis, ha desenvolupat una dinàmica d'exteriorització dels problemes ecològics dels centres vers les perifèries; parlant de *centre* i *perifèria*, no pas en sentit geogràfic, sinó fins a abastar àdhuc aspectes polític-socials. S'aconsegueix, amb un èxit important, carregar els pitjors dels nostres problemes sobre les espatlles dels més dèbils. I els més dèbils, en alguns casos són els pobles del sud, en altres són les dones, en altres els animals o altres espècies vives i en altres són les generacions futures. És el que estem fent a un ritme impressionant en aquesta fase de la civilització occidental i del capitalisme en el qual ens trobem.

És per això que no és estrany que els més greus dels problemes ecològics afectin els països del sud i aquesta situació es veu ara amb més claredat que fa

uns vint anys. No es casual que les propostes més creatives i més favorables als interessos de les majories pobres en els països del sud en aquest tema terrible del deute extern en el qual es lliguen molt bé economia-ecologia-desenvolupament-estructures polítiques-dependència..., no és casual, dic, que aquestes propostes hagin vingut de l'àmbit dels sectors verds alternatius o dels seus equivalents polític-sociològics en altres països; no és casualitat.

Vaig a entrar ara de ple en la substància del debat d'avui. L'ecologisme, és un moviment social en el qual s'engloben moltes petites i diferents organitzacions, tot i que moltes vegades no solen implicar-se directament en la lluita polític-electoral. Jo distingiria entre l'ecologisme com a moviment social i aquelles formacions més o menys emparentades que participen en la lluita electoral de les democràcies representatives.

D'altra banda, les formacions que participen en aquestes conteses de la lluita electoral com són els partits verds alternatius (i subratllo *alternatius* perquè hi ha alguns partits verds petits que són conservadors i que no tenen cap mena de rellevància política, tot i que existeixen en alguns països i que cal tenir-los en compte) no són reduïbles a la seva component ecologista; ho manifesten en el context d'altres components.

Aquests partits agrupen corrents i components sòcio-culturals i, més que com a partits ecologistes, se'ls pot considerar com a part dels nous moviments socials; sobretot, els que són més interessants des del punt de vista sòcio-cultural, com són els verds alemanys o l'esquerra verda holandesa o alguns altres casos que podem analitzar si hi ha interès. Són més partits dels nous moviments socials que només partits ecologistes pròpiament dits.

En els verds alemanys, per exemple, a més d'ecologisme, hi ha pacifisme, feminisme, drets humans, propostes de democràcia radical o participativa, propostes de solidaritat amb el Sud. I això no només d'una manera declarativa o retòrica, sinó expressada en les seves pràctiques polítiques i en els seus programes. I el mateix es pot dir d'altres partits verds alternatius en altres països europeus. Sembla, doncs, que ho hauríem de tenir en compte.

És per això que ens trobem impulsats a pensar de què estem parlant quan al·ludim a l'ecologisme. Per poc que hom observi l'entorn en països com el nostre o en altres països europeus, es veu que hi ha una diferenciació notable dintre del camp que s'anomena «ecologista». Hauríem de precisar més alguns termes.

Dintre del camp que es pot etiquetar d'ecologista, hi ha un corrent que podríem anomenar *conservacionisme*, hi ha posicions ambientalistes, hi ha posicions que podríem anomenar més pròpiament ecologistes, es parla també d'ecologia política, etc. Com podem diferenciar aquest camp genèricament ecologista?

Per un cantó, hi ha sectors que advoquen només a favor de la protecció de la naturalesa, els paisatges i les espècies vives. Són corrents tan antics com els de la industrialització que existeixen a Anglaterra i als Estats Units d'Amèrica des del segle XIX, i són els corrents que han de caracteritzar-se de conservacionistes o proteccionistes. El conservacionisme no és un moviment pròpiament polític, sinó que pren cos en un associacionisme o grups de pressió que lluiten per la conservació de la naturalesa a una escala local, nacional o internacional; però generalment sense una dimensió específicament política. Aquests corrents estan exposats al perill de la miopia en tant que es centren en els efectes i el que és puntual, sense tenir en compte les causes i els contextos globals.

Hi ha també un ambientalisme. S'ha d'entendre com a tal l'activitat d'aquells sectors o segments socials que lluiten per un millor ambient i qualitat de vida per als éssers humans des d'un punt de vista, per tant, antropocèntric. Aquí s'enllaça també amb una miopia simètrica de la conservacionista; aquesta sovint pot ignorar tot el que és humà en tant que pot advocar per una separació radical, amb un radicalisme total, entre les zones de la naturalesa idealment considerades com a intactes i preservades i les societats humanes, i poden, a més, extremar-se i radicalitzar-se fins a posicions com les de l'ecologia profunda dels països anglosaxons que advoquen per una retracció i, a vegades, per una sortida total de la societat industrial, perquè pensen que aquesta és l'única manera de preservar la naturalesa. I l'ambientalisme pot caure en una miopia simètrica d'aquesta privilegiant i ignorant tot el que no és humà i mobilitzant-se només per les amenaces directes a la qualitat de vida o a la salut humana.

Aquestes dues perspectives, ambientalista i proteccionista, queden ben representades per dues persones il·lustres dels Estats Units del segle passat. Una d'elles, Gifford Pinchot, fundador del Servei Forestal dels Estats Units d'Amèrica, volia mantenir la naturalesa com a recurs productiu i com una font de recreació a través d'una acció estatal reguladora; aquest ambientalista considerava els boscos fonamentalment com a fàbriques de fusta: existien per a ésser aprofitats de la manera més racional possible pels éssers humans, independentment de qualsevol altra funció que tinguessin aquests boscos.

En canvi, per a un conservacionista com John Muir, pare de l'ecologisme conservacionista en un sentit ampli, els boscos no eren només una fàbrica de fusta, i va arribar a escriure que tenien un significat místic, amb un valor en si mateixos, i aspirava a crear (és un dels impulsors d'aquest moviment de creació de parcs nacionals) parcs nacionals amb la finalitat de crear zones de naturalesa intacta, amb aquesta idea il·lusòria i poc realista dels conservacionistes, que és possible crear illes de naturalesa intacta. És una idea poc realista perquè la dinàmica civilitzadora del capitalisme és extensiva, i les illes acaben essent anegades pels mars que les rodegen.

Tant l'ambientalisme com el conservacionisme tendeixen a ésser, tot i que no ho són en totes les seves manifestacions, opcions reformistes, i típicament no qüestionen de manera radical els modes actuals de producció i de consum. El vell conservacionisme intentava separar la naturalesa de la societat perquè suposava que ja existia aquesta separació i volia mantenir-la; aquesta era la protecció de la vida silvestre i dels espais naturals.

En canvi, l'ecologisme modern dels anys seixanta i setanta es constitueix, ja des del començament, com una ecologia política, una ecologia social o una ecologia humana; tots aquests termes s'han emprat per a caracteritzar-lo.

En la seva concepció del món, tendeix a anul·lar aquesta separació entre naturalesa i societat que el conservacionisme pretenia reforçar. L'ambientalisme creu que la protecció del medi ambient és una tasca més que s'ha d'afegir a les nostres activitats i preocupacions socials i econòmiques, i que cal deixar intacta tota la resta. És un fi, al contrari, que exigeix una altra manera de produir i de consumir, una altra manera de viure i de treballar; és el que planteja, per tant, l'ecologisme que estic definint ara en contraposició al proteccionisme i l'ambientalisme: el que proposa és una ecologització estructural de les societats industrials.

Això exigeix —i és greu haver-ho de dir— que el món canviï de base material i, a més, en un lapse de temps molt breu en contrast amb totes les grans transformacions històriques que coneixem. Sense aquesta mena de canvis radicals, les mesures de política ambiental cauen en la miopia i les il·lusions del conservacionisme i de l'ambientalisme, i esdevenen cataplasmes inútils aplicats a un càncer en plena proliferació, a una situació que es degrada de dia en dia.

Superant, aleshores, aquesta parcialitat inherent als plantejaments només conservacionistes o ambientalistes, trobem el sentit en el qual s'ha d'entendre l'ecologisme en tant que aborda les noves qüestions plantejades per la relació entre humanitat i naturalesa de forma nova i global. És cap als anys setanta a la majoria dels països occidentals que l'ecologisme pretén reestructurar la totalitat de la vida social, econòmica i política; tendeix, doncs, per això, a ésser un moviment antisistema, políticament molt radical.

Si és conseqüent, aquest ecologisme supera les limitacions de les perspectives proteccionista i ambientalista i les incorpora a un discurs crític que subratlla el caràcter destructiu del productivisme que ha engendrat la civilització del capitalisme industrial. I, a més, fa un esbós del projecte político-social d'una civilització alternativa. Sembla que els passos que s'han donat per a perfilar aquesta civilització alternativa han estat molt importants en els dos darrers decennis; hi ha una quantitat enorme de treball de recerca, programàtic i de divulgació, i no tot ha arribat al nostre país per diverses circumstàncies.

Per posar un exemple: els verds alemanys van fer l'any 1986 un programa realista, molt semblant a un programa de govern, allunyat de les ingenuïtats programàtiques de començament dels anys vuitanta, que apunta a alternatives viables, les organitza dintre d'una proposta política global i quantifica el cost de les mesures que proposen. Posteriorment s'ha anat actualitzant, i és un programa tan consistent i sòlid com els programes d'intervenció i de govern que trobem a les formacions polítiques majoritàries que entren en conteses electorals en tots els països europeus.

I no es tracta només dels verds alemanys, sinó que podríem assenyalar treballs semblants i idees suficientment clares a França amb els verds (sense tanta encarnació) i amb algun dels pensadors actuals que estan treballant programàticament amb els verds, l'economista Alain Lipietz, que potser és dels més interessants d'aquesta esquerra alternativa europea; i a Alemanya mateix trobem propostes molt interessants, àdhuc en altres sectors polítics com l'esquerra més o menys ecologitzada del partit socialdemòcrata, SPD, amb autors com Erhard Eppler o Ernst V. von Weizsäcker. I podria donar altres exemples d'Anglaterra, Suècia, etc.

Encara que aquí això no es conegui gaire —encara que espero que es vagi coneixent més en els propers anys—, aquest treball intel·lectual i, en molts casos, amb projecció política pràctica és força madur.

Més enllà d'aquest mapa conceptual d'aquest sector ecologista genèric, hauríem de reservar finalment el terme *ecologia política* per a les formes més directament polítiques de pràctica ecològica. Són els moviments antinuclears i els verds alternatius en els països europeus on existeixen. Amb això tenim un camp ecologista en sentit genèric més diferenciat i complex del que habitualment considerem.

Però, quin és el tema medul·lar? Què és el que vincula els diferents sectors?

El que és comú a aquests sectors, en sentit ampli, és l'antiproductivisme, el qüestionament del produir per produir, el qüestionament de la creença en la bondat del desenvolupament il·limitat de les forces productives de l'industrialisme, el qüestionament de la noció de progrés que ha estat característica de la nostra civilització. El que es proposa és un nou model econòmic i social.

Hi ha un altre punt que només enunciaré: els partits ecologistes, o verds, dintre d'aquesta orientació dreta-esquerra. L'eslògan aquell que va néixer primerament a Alemanya i que es va polaritzar després en altres latituds: «Ni a la dreta ni a l'esquerra, sinó endavant», crec que no correspon a la realitat dels partits verds alternatius i ni tan sols quasi a la dels partits que s'han imposat una estratègia basada en aquest eslògan, com ha estat el cas dels verds francesos en algun moment del seu desenvolupament.

L'espai polític té més dimensions que aquesta basada en el productivisme-antiproductivisme, que és la característica pròpia de l'ecologisme. Són, per exemple, la dimensió de la política internacional amb la pau i la guerra, la relació entre els sexes amb els nous problemes plantejats pel feminisme i la resta dels eixos que componen l'espai polític. Aquella dimensió productivisme-antiproductivisme no fa tornar inútil l'eix tradicional característic de les esquerres que ha estat el progrés de la igualtat social en un sentit que pot matissar-se si interessa.

L'eix esquerra-dreta i la qüestió de la igualtat són independents de l'eix productivisme-antiproductivisme que plantegen els moviments ecologistes i, també, els partits verds alternatius. La qüestió esquerra-dreta continua essent pertinent en aquest context de política nova ecologista. Hi ha ecologisme de dretes i d'esquerres i, encara que els partits verd-ecologistes es troben nítidament en el camp de l'esquerra, ja he indicat abans que també existeixen alguns petits partits verds conservadors (sense rellevància política) en diversos països europeus.

Per la meua banda, de totes maneres no identificaria l'eslògan «Ni de dretes ni d'esquerres» amb un apoliticisme; això seria també reduir tota la política a l'eix dreta-esquerra, i no és acceptable. No es pot identificar apoliticisme amb el fet d'ésser de dretes ni d'esquerres.

Per concloure, diria que l'ecologisme, en el sentit més limitat que he definit anteriorment, té una relació «natural», si es pot dir, amb l'esquerra per una raó relativament simple, tot i que justificar-la en profunditat no serà fàcil: no és pensable un capitalisme no productivista a llarg termini, i la dinàmica econòmica i civilitzadora del capitalisme és expansiva i tendeix a l'expansió contínua. Essent l'ecologisme antiproductivista, tendeix a ésser, quan és conseqüent, anticapitalista amb afinitat cap a l'esquerra, si conservem un sentit una mica consistent de la paraula *esquerra*, entenent que aquesta continua tenint una idealitat anticapitalista.

És possible l'ecologització del capitalisme? És possible que el capitalisme recuperi la crítica ecologista d'una manera semblant a com ho ha fet amb la crítica propiciada pel moviment internacional dels drets humans?

Penso que s'ha d'afirmar que, a curt termini, el capitalisme té un marge d'ecologització considerable. Per què? Perquè és extraordinàriament ineficient i malbaratador. I, per tant, existeixen marges molt importants d'estalvi i eficiència en l'ús de l'energia i dels recursos naturals, molt superiors al 50% o al 60% de tots els camps detallats que podríem analitzar. L'abastament d'ener-

gia, els diversos tipus de recursos naturals renovables i no renovables..., en tots ells és possible obtenir els mateixos béns i serveis, la mateixa qualitat de vida amb la utilització del 50% o del 60% de despesa d'energia i de primeres matèries. Aquests marges són reals, i els pocs passos que s'estan donant seran en aquest sentit.

Malgrat tot, a mitjà termini o a llarg termini —i, quan ens referim a mitjà termini, parlem de coses que són molt a prop— el problema continua plantejat, i ho faré amb un exemple molt real. Als Estats Units d'Amèrica, en els darrers vint-i-cinc anys —i les dades no són diferents per a d'altres països occidentals—, l'eficiència amb què els automòbils empen la gasolina s'ha duplicat; amb la mateixa quantitat de gasolina, els automòbils nord-americans ara poden viatjar el doble de quilòmetres que fa un quart de segle. En el mateix lapse de temps, el nombre de quilòmetres que ha recorregut tot el parc automobilístic dels Estats Units d'Amèrica també s'ha duplicat i, per tant, l'impacte ambiental no s'ha reduït en absolut, malgrat haver-se aprofitat una part d'aquests marges d'estalvi i eficiència.

La meua resposta a la pregunta sobre l'ecologització del capitalisme és que, en essència, és impossible, malgrat els progressos parcials i aquests marges que existeixen a curt termini. Els problemes continuen plantejant-se amb la mateixa virulència a mitjà i a llarg termini, fora que no es considerin transformacions radicals en el mode de producció; per tant, una sortida del capitalisme.

Intervenció de Louis Lemkov

Parlaré una mica de les arrels de l'ecologisme i també de l'ambientalisme des d'una perspectiva històrica, i em sembla que sociològicament és interessant identificar algunes de les causes —paraula extraordinàriament perillosa per a un sociòleg— i els determinants que han impulsat aquesta consciència social del risc ambiental com a element molt important en la nostra societat.

S'ha parlat del triomf de la denúncia ecologista, i crec que és una exageració parlar en termes de triomf; potser ens hauríem de referir més aviat a la permeabilitat que ha aconseguit la temàtica del medi ambient, de l'ecologia i, més enllà de l'ecologia, els temes que han plantejat els ecologistes des de l'ecologisme polític. Aquesta permeabilitat social o simpatia per tot el que és tingut per ecològic i ambiental té els seus indicadors clars: la divulgació de la ciència de l'ecologia, la biogeografia i la història natural, no sempre polititzades. Altres indicadors, els trobaríem en la manera com tracta la premsa la temàtica; s'han incrementat considerablement el nombre de cartes al director i articles a partir del final dels anys seixanta amb temes de medi ambient i d'ecologia. I considero un altre indicador de la permeabilitat, l'interès i la sensibilitat social entorn de l'ecologia el fet d'utilitzar el llenguatge d'una ciència que, abans dels anys seixanta, era poc coneguda i amb molt poca projecció en la societat. Els termes *biosfera*, *ecosistema*, *ecologia*, *fluxos energètics*, emprats correntment són un indicador d'aquesta permeabilitat. I podríem trobar també altres indicadors.

És important intentar contextualitzar aquest tema de la visibilitat i de la problemàtica mediambiental en la societat. Fins a quin punt és un fenomen nou parlar de *medi ambient* o parlar d'*interacció entre medi i societat*?

En primer lloc, hem de dir que no es tracta d'un fenomen nou. Hi ha hagut moments puntuals i concrets en el passat en què el tema ha estat tractat, encara que s'hagi fet de manera molt diferent de com es fa ara. Podem dir, objectivament, que la degradació del medi i la tensió entre explotació i degradació del medi sempre ha acompanyat les comunitats humanes. Des del moment que hi ha hagut assentaments més o menys grans, és un problema de notable importància i és un tema que fa centenars d'anys que surt en els textos i els comentaris.

El tema que ens interessa ara és: si ens ha acompanyat de sempre aquesta problemàtica, per què en determinats contextos i en determinats moments històrics surt a la llum pública? Per què aconsegueix una visibilitat notable? Sociològicament, és una pregunta interessant. Des de fa vint o vint-i-cinc anys aquest problema té un relleu destacable. Per què?

Voldria dir quelcom sobre la història dels temes mediambientals i de com s'ha construït una percepció social dels problemes socio-ecològics o ambientals.

En primer lloc, la industrialització és certament un moment important a l'hora de parlar de la degradació del medi: els problemes de contaminació a les ciutats industrials i, també, la ràpida sobreexplotació dels recursos que acompanya, no solament la industrialització, sinó el capitalisme.

També cal veure com incideixen sobre la mateixa societat, sobre els diversos col·lectius: hi ha un problema de distribució en la primera etapa de la industrialització. L'afectació dels problemes del medi no es distribueix equitativament en la societat; s'acumula i es concentra en determinats col·lectius o grups socio-ocupacionals. La relació és molt clara i ha estat molt estudiada, sobretot des de la geografia mèdica i l'epidemiologia social: la degradació ambiental a les grans ciutats s'acumula en la classe treballadora i té una incidència quantificable en la salut. És interessant veure, entorn d'aquesta relació distributiva dels mals del creixement del capitalisme, que, tot i que produeix béns i productes —com diu Ulrick Becke a *La sociedad de riesgo*—, també produeix mals traduïts en problemes ambientals que es concentren i es distribueixen inequítivament i se situen en la classe obrera.

La resposta a aquesta situació també s'ha de destacar: no hi va haver passivitat en la societat del segle XIX a Gran Bretanya, Alemanya i els Estats Units d'Amèrica perquè es van produir respostes provinents de diversos col·lectius; però sobretot precisament dels sindicats. L'ecologisme no és popular, segons diuen alguns; però en moments determinats, una reivindicació mediambiental antropocèntrica va formar part de la reivindicació sindical. Ja es va reclamar al segle passat, i molt concretament per part dels sindicats —no utilitzant, lògicament, el llenguatge de l'ecologisme actual, sinó el llenguatge de l'higienisme, del sanejament—, per a afavorir més plenament les classes vulnerables davant de la problemàtica de la degradació. Crec que és important, perquè aquest efecte de distribució també té una conseqüència i una resposta puntual des de sectors populars i també d'altres; hi ha precedents en aquest sentit.

També s'ha de dir que aquesta reivindicació per a millorar el medi ambient no s'aïlla d'altres reivindicacions; no és només una qüestió higienista i de sanejament, sinó que es vincula amb altres reivindicacions pròpies de l'esquerra: el tema de l'equitat, altres problemes de distribució, condicions de treball i vida; forma part d'un paquet de reivindicacions. I, també, en alguns casos, en

moviments que són antisistema. I no seria precisament el primer precedent en què veiem una reivindicació en relació amb el tema del medi que sigui antisistema, perquè hi havia sectors de l'esquerra que eren clarament antisistema i que donaven lloc a un espai per al tema del medi.

Hi ha un canvi molt significatiu a l'entorn, en el sistema productiu i en els productes que surten del produccionisme a partir dels anys trenta, i potser abans, una segona revolució industrial situada en la indústria química i petroquímica i hi ha un fenomen de dispersió i d'acumulació de contaminants i de degradació que no és acumulativa en un determinat col·lectiu.

M'explico. Sense entrar a interpretar temes d'ecologia, com s'interpreta des de l'ecologia aquesta acumulació? En la primera industrialització, molt localitzada, que afecta localitats industrials molt petites, sobretot determinats col·lectius. Els contaminants es biodegradaven i hi havia un sistema de neteja natural. Els nous contaminants com els pesticides, els metalls pesants, les radiacions..., aquests productes no es biodegraden i es distribueixen i s'acumulen a l'entorn, es dispersen i no discriminen socialment sense acumular-se en un determinat lloc i en un determinat col·lectiu. Són fenòmens transfronterers que, com per exemple el mercuri, no es localitza entorn de la font de contaminació, sinó que es dispersa en àrees molt grans. El cas de Txernòbil (radiacions) és evident que es tracta de la naturalesa transfronterera de la contaminació.

Tenim aleshores un fenomen de globalització dels fenòmens mediambientals a escala planetària. Això té un impacte molt notable en el que podríem anomenar «la construcció social d'una percepció o d'una vulnerabilitat» davant dels riscos mediambientals.

També s'ha de parlar del paper que en aquesta construcció tenen els estaments científics. Són processos complicats per a la seva divulgació; però s'ha fet un esforç divulgatiu per a explicar com s'arriba a aquesta nova equitat en el tema del medi.

El que és més significatiu sociològicament és que tenim, des de fa algunes dècades, nous col·lectius socials que no havien estat subjectes a la problemàtica ambiental; però que amb la globalització se senten vulnerables davant d'aquests nous riscos ambientals. Sense caure en un reduccionisme dur, hi ha una estreta relació entre aquests canvis qualitatius en l'entorn i la globalització dels problemes mediambientals i la nova construcció social de riscos ambientals. Aquesta construcció social es queda, sobretot, en determinats grups o classes ocupacionals elevats.

Hi ha una contradicció curiosa precisament perquè hi ha una nova equitat en tant que tots quedem afectats per les problemàtiques ambientals; hi ha globalització, tot i que segueix havent-hi un problema distribucional i una inequitat molt clara, que és el Tercer Món. Els que queden majorment afectats pels problemes ambientals són les persones que viuen a les perifèries, perquè hi ha una expulsió o exportació dels problemes ambientals i, també en els països anomenats *desenvolupats*, continua havent-hi fenòmens d'acumulació en els col·lectius històricament i tradicionalment vulnerables. És una interessant contradicció, perquè, sense cap mena de dubte, els més exposats als problemes ambientals continuen essent els col·lectius de sempre. Malgrat tot, hi ha un procés de generalització i globalització que abasta nous grups, i això és el que ha generat un procés de mobilització i d'activació respecte als problemes del medi.

Tot això és una simplificació enorme de tot el que volia dir, i reconec que hi ha elements de reduccionisme a l'hora de vincular tan estretament canvis a l'entorn amb canvis de percepció i un procés de construcció social d'aquest fenomen del risc. De totes maneres, penso que és l'element fonamental que cal tenir en compte.

Voldria tractar d'algunes coses puntuals. La primera és el que va succeir a França. Vaig estar en un debat amb Deleage, abans de les eleccions, i vaig prendre l'opció d'ésser força crític davant la unificació de les dues opcions ecologistes majoritàries de França. No veia la compatibilitat, tot i que entenia la urgència, perquè no era bo el fraccionament de l'ecologisme en dues opcions electorals.

És cert que l'ecologisme és molt més que la reivindicació ambiental, perquè implica temes de democràcia de base, de feminisme, de pacifisme, etc., i les dues ofertes eren molt contrastades en el tema de democràcia i control i participació dels activistes que pertanyen a les dues opcions. Els verds, Deleage i altres, seguien molt de prop el procés i l'evolució dels verds a Alemanya, amb aquestes nocions que tenen una forta inspiració en la tradició llibertària.

Mentrestant, l'altra opció, liderada per Brice Lelonde, era elitista, no democràtica; jeràrquica, que prescindia de les decisions de la base. El problema era dur perquè es volien unificar dues concepcions completament diferents amb un exercici de presidencialisme gaullista de fonda arrel en la tradició francesa, que també han perpetuat altres sectors de la política: per exemple, Mitterrand i Rocard. Lelonde exerceix aquest tipus de lideratge que sembla incompatible amb el que anomenaria *ecologisme polític*, que es troba en el cas alemany o a Holanda.

La crisi ecològica condueix a la necessària crítica del capitalisme? No. Crec que porta a la necessària crítica del produccionisme. De fet, el produccionisme ha existit en els anomenats *països del socialisme real*, i és un problema, per tant, que va més enllà del capitalisme. Serien útils altres definicions, i sembla que aquesta és una de les grans aportacions a partir del maig del 1968. Aquest és un element que hem oblidat aquí: les arrels mateixes del moviment ecologista, i és en aquest entorn en el qual es critica el capitalisme, el comunisme d'estat i el socialisme d'estat partint de les nocions de qualitat de vida, produccionisme, etc. No es pot oblidar l'herència i l'aportació que ens dóna el maig del 1968.

(Algú del públic demana quins són els gran eixos de la programació econòmica dels verds alemanys.)

Jorge Riechmann

En poques paraules, és difícil. Ho he intentat en un article sobre programes econòmics dels verds alemanys que sortirà en el proper número d'*Ecologia Política*. Explicar-ho extensament portaria molt més d'un article.

Els grans eixos no són molt diferents, d'altres proposicions que fan altres formacions, sigui en partits verds alternatius, sigui en partits de nova esquerra o d'esquerra renovada que van assumint els mateixos temes segons els diversos països europeus. Es donen els dos tipus d'evolució que porten a la forma-

ció d'una família de partits, alguns dels quals han nascut com a partits verds i altres com a formacions o aliances que vénen de les esquerres més antigues. Insisteixo: crec que es va camí d'una convergència programàtica que, sens dubte, creixerà (al nostre país, això es veu molt bé estudiant el programa electoral d'Izquierda Unida a les eleccions del 6 de juny).

Per donar només alguns dels grans eixos del treball programàtic dels verds alemanys, la qüestió de la reducció del temps de treball i el repartiment de l'ocupació, que ara arriba una mica al debat mediàtic a través de les eleccions franceses, es troba al centre de les propostes socials dels partits verds i, en particular, dels verds alemanys des del final dels setanta o començament dels vuitanta —a Alemanya, això ha estat un motor de les lluites sindicals durant els anys vuitanta.

Es vol una transformació profunda del sistema energètic i dels sistemes energètics basats en energies no renovables i altament contaminants que emprem. Els verds alemanys han desenvolupat un treball sectorial específic per a això plantejant una transició en una vintena d'anys per a sortir d'aquest sistema energètic recolzant-se en les palanques de l'estalvi i l'eficàcia mentre es van desenvolupant les energies renovables. Tampoc és una peculiaritat seva, sinó que programes nacionals semblants s'han elaborat en quasi tots els països europeus i, també, des de fa dos anys a Espanya amb el nivell de concreció necessari; és a dir, baixant a les centrals que s'han de tancar i de quin tipus, les inversions que s'han de fer en aquest i en altres sectors, etc.

Els verds alemanys han fet un disseny institucional suficientment precís per a un sistema del que ells anomenen *una planificació marc*; és a dir, un sistema de planificació vinculant per al sector públic i indicatiu per al sector privat, considerant diversos nivells regional, nacional i sectorial. Han arribat fins a l'extrem de concretar-ho en una llei que van proposar l'any 1990 al Parlament alemany.

Han dut a terme programes sectorials, també, suficientment precisos en els camps de les activitats econòmiques de les societats industrials que tenen el major impacte ambiental, entorn de les quals seria necessari actuar prioritàriament. Són el sector de la indústria química, les infraestructures i els sistemes de transport i l'energia. En aquests tres camps han desenvolupat els seus programes.

Han plantejat bastant a fons la qüestió de la democràcia econòmica, dels avenços possibles en la democratització de les estructures productives, i això en el pla de l'empresa, prenent com a punt de partida sistemes de la cogestió i de la participació dels treballadors en condicions que, sense donar-los poder de decisió, sinó només una mica més de pes en les decisions que es prenen als països europeus a les unitats productives. I, partint d'això, han fet un esforç per a radicalitzar i ampliar aquestes propostes de cogestió i, també, com un aspecte molt important en aquest pla de democràcia i economia, i considerant la desigualtat entre els sexes, han elaborat una llei antidiscriminació que és la proposta més avançada, en tant que és una llei de discriminació positiva sistemàtica de les dones, també en els plans econòmics i de les institucions, fins que s'aconsegueixi una situació de paritat.

Amb això he donat alguns elements. No és tot; però, si voleu més informació, ho he detallat més en l'article esmentat.

(Es pregunta quin tipus de formació política pot incorporar la proposta ecologista i fins a quin punt.)

Carlos Gabetta

Jo no ho tinc molt clar; però sí que em sembla que l'ecologisme té un avantatge, un element al seu favor: és el temps. La progressió dels problemes ecològics, com s'acaba de dir, és terrible i el curt termini en ecologia pot ésser de dècades. Potser alguns de nosaltres tindrem la desgràcia de veure o de sofrir algun problema veritablement greu.

En el número de *Cuatrosemanas* que estem preparant hem rebut un article sobre el vessament de residus nuclears a l'oceà Atlàntic per part de les potències; el que diu allà és vertaderament al·lucinant. Estem asseguts sobre una bomba de temps que potser exploti o comenci a explotar d'aquí a cinquanta anys o potser l'any vinent. I a escala de l'oceà Atlàntic, per exemple, una contaminació radioactiva, no és difícil imaginar-se què significaria.

L'ecologia incorpora aquest element d'urgència que durant molts anys podria assemblar-se a l'esperança o la il·lusió marxista que les contradiccions del capitalisme farien un vertader clam per si mateixes. La classe obrera seria el subjecte d'aquesta transformació necessària creada objectivament pel capitalisme.

Aquesta definició marxista, no la del capitalisme, sinó la del subjecte històric, s'està posant en qüestió perquè se n'han fet experiències que no han estat del tot positives; però de totes maneres el diagnòstic sobre el sistema de producció capitalista i el tipus de contradicció que porta entre el desenvolupament accelerat de les seves forces productives i el tipus de relacions de producció que és el que genera la desigualtat, continua essent tan vigent avui com fa un segle i mig.

I, aleshores, els problemes ecològics denunciats pels ecologistes s'incorporen a aquest element amb una immediatesa, amb una urgència i amb una dimensió internacional que penso que poden ajudar moltíssim a fer que la política es transformi en una altra cosa. En definitiva, els polítics no fan més que manifestar urgències i necessitats ja plantejades en la societat o amb les societats.

Dit això, han d'assimilar-se a partits polítics o no? Jo no tinc una idea clara sobre aquesta qüestió. En tot cas, als partits polítics, tal com són i tal com estan, em sembla que no, perquè hi ha un estil i una concepció antidemocràtica que, amb matisos, abasta també els partits anomenats «d'esquerra» que ha d'ésser modificada, i en aquest sentit tots els moviments com el feminisme, l'ecologisme, els antiracismes, incorporen un element que, pel fet de venir de la base i representar aspiracions d'amplis sectors, incorporen un element democràtic que podria transformar la manera de funcionament i la jerarquització interna dels partits polítics.

Crec que sí que queda demostrada en la pràctica i, per tant, no ho sé. Ara bé, continuo tenint enormes dubtes sobre el tema de les propostes reformistes de l'ecologisme. És lògic i raonable, ja que, si la productivitat augmenta amb la maquinària, amb la innovació tecnològica, i s'expulsa ràpidament mà d'obra, el temps de treball des del moment que la producció de béns no dismi-

nueix amb l'increment de l'atur, sinó que s'incrementa, s'intenti distribuir el treball. Però això porta ràpidament a distribuir els beneficis.

Dos treballadors ocupant el mateix lloc de treball, no són només quatre hores de treball cada un, sinó que són dues famílies diferents i la seguretat social serà més gran, etc. això no resol els problemes ecològics: la productivitat continua essent alta i la societat de consum continua essent la mateixa.

Al contrari, en aquesta hipòtesi es pot pensar tranquil·lament que més gent treballant menys temps i disposant de més recursos per a consumir, consumirà més cada dia. Imaginem-nos que tots nosaltres, guanyant el mateix, en comptes de quaranta-vuit hores setmanals, en treballéssim només vint-i-quatre. Què fariem? Doncs, gastar-nos els diners en el nostre temps lliure, o els podríem dedicar a assistir a conferències i a viatjar ecològicament. Continuaríem essent els quatre gats que som aquí; és a dir, que la major part de la gent que està immersa en aquest sistema continuaria consumint a dreta i esquerra, per dalt i per baix.

El repartiment del temps de treball no resol els problemes ecològics. I els plantejaments feministes no resolen els problemes que afecten les dones treballadores; la dona, quan ha resolt el problema del treball, es converteix en treballadora i té les mateixes contradiccions i problemes amb el sistema que el senyor treballador que es troba al seu costat.

Crec que tots aquests moviments reivindicatius, de denúncia, democràtics, tots aquests programes que es realitzen, són extremament positius i han de seguir endavant, i que vagin experimentant; però tots condueixen directament, en el fons i al final, al qüestionament del sistema. Crec que l'ecologisme, quan realment sigui una alternativa política —és a dir, quan tingui preparat un programa alternatiu—, haurà de lluitar amb unghes i dents i a mort, no solament en sentit polític, contra els factors del poder que no voldran moure's d'on són.

Pensem que els partits socialistes que han governat durant llarg temps han pogut governar en la mesura que han estat bons gestors del capitalisme realment existent. A Salvador Allende, que proposava, no un pla ecològic, sinó un programa reformista en molts aspectes importants, no li ho van permetre perquè afectava els interessos del sistema. I havia aconseguit una majoria suficient i tenia la decisió política suficient per a tirar endavant els seus programes de reforma, la qual cosa va fer insuportable la seva presència en el Govern. I va passar el que va passar.

A l'ecologisme, al feminisme, a l'antiracisme i al moviment dels drets humans els passa inevitablement el mateix. La contaminació no coneix fronteres i no coneix classes socials; però sempre afectarà molt més els pobres que els rics. Quan es desprenen gasos tòxics que provenen d'una petroleoquímica no reconeix en els afectats classes socials; però els únics que no poden marxar d'allà són els pobres, perquè els rics se'n van a una altra banda. Encara no conec un ric que visqui en un lloc contaminat, ni que estuegi en una platja contaminada.

Mentre això sigui així, el problema continuarà essent el mateix. Hem d'anar directament al sistema de producció i, sobretot, al sistema de distribució de la riquesa, i és aquí on l'ecologisme, com totes les alternatives polítiques que la humanitat ha conegut, s'haurà de polititzar, no en un sentit d'adherir-se a un partit o altre, sinó de lluitar políticament per tenir la força i la consistència necessària per a dur a terme el seu programa de transformació.

Louis Lemkov

Vull contestar l'interrogant de saber si són únicament els partits ecologistes les úniques forces aptes per a qüestionar el sistema i assolir els canvis fonamentals.

Un dels grans qüestionaments de l'ecologisme polític ha estat la manera com funcionen els partits polítics, la seva situació en la societat, si han de fer electoralisme, treball institucional o si han de fer altres coses. Això s'ha plantejat seriosament des de l'ecologisme polític.

També planteja la manera de democratitzar la presa de decisions de les organitzacions polítiques. Han demostrat una altra manera de fer política. I aquesta consigna ha estat utilitzada per determinades forces polítiques transformadores. I és aquí on tinc seriosos dubtes en aquesta qüestió.

Hi ha hagut incorporació d'elements analítics, d'elements de reivindicació de l'ecologisme per part d'aquestes forces polítiques; però la manera de fer política s'ha mantingut molt estàtica, continuen essent moltes vegades barraquetes electoralistes amb un exercici del poder des de dalt i amb molt poca interacció entre la cúpula i la base. Això és una amenaça per a aquesta convergència entre l'ecologisme polític i altres opcions polítiques «transformadores».

Al·ludint a la nostra situació aquí, una de les dificultats és que ens quedem en massa teoria, excessiva retòrica i massa consigna. I una de les consignes del primer ecologisme dels anys seixanta o setanta era: «pensar globalment i actuar localment». Aquí, a casa nostra, hi ha molt poca actuació local, poc treball concret, puntual, de tal manera que l'ecologisme polític es troba implicat en una quantitat de temes denunciabls sense resposta o accions concretes. I em refereixo també a l'anomenada «esquerra transformadora». Això els treu credibilitat, tant als uns com als altres. En principi, hi ha elements de convergència teòrica; però hi ha una carència de pràctiques.

L'ecologisme té consignes i anàlisi, és cert; però parteix també de coneixements científics. Crec que és molt important l'autoformació, com va fer l'esquerra treballadora en el passat; és a dir, conèixer l'economia i l'estructura de la presa de decisions. L'ecologisme teòric es queda moltes vegades en uns coneixements molt genèrics i molt pocs coneixements realment dels elements que mouen el sistema ecològic, i per a la denúncia i per a la formació aquests coneixements són bàsics. Crec que en la nostra cultura hi ha una mancança notable d'això, d'aquest treball d'autoformació.

És important, per a divulgar els problemes del medi ambient, de conèixer-los, i hem d'anar més enllà. Tenim consignes molt boniques; però s'ha de tenir un coneixement per a poder guiar les nostres intervencions, que són de naturalesa política i de denúncia política. Ens manca profunditat, i això ens dificulta molt.